

כ"ה בחשון תשע"ח

14 בנובמבר 2017

תיק מס' 77044

החלטה - הרחבת חזית ומשמעותו של כתב התביעה

לבין

בענין שבין

- נתבעים

תובע

רקע וטענות הצדדים

1. התובע הגיש שני כתבי תביעה: הראשון הוגש בתאריך יז בשבט תשע"ז 13/02/17 (והוא נושא תאריך מוקדם במעט - יב בשבט), השני הוגש בתאריך כז בניסן תשע"ז 23/04/17 (גם הוא נושא תאריך מוקדם - ב באדר). בין שני כתבי התביעה מספר הבדלים, שעליהם אעמוד בהמשך. שני כתבי התביעה הוגשו לפני הדיון ראשון, שהתקיים בתאריך יד בסיון תשע"ז 08/06/17.
2. בדיון מס' 2 שהתקיים בתאריך יז בחשוון תשע"ח 30/10/17 הצהיר ב"כ הנתבעים שכתב התביעה המעודכן לא הגיע לידי עד למועד הדיון, ובהמשך אף שלח תצהיר שכתב התביעה המעודכן לא הגיע לידין בתאריך ב' באדר.
3. מהנתונים שבמחשב מזכירות בית הדין עולה שכתב התביעה המעודכן נשלח לדוא"ל ב"כ הנתבעים בתאריך כח בניסן תשע"ז (למחרת קבלתו במזכירות ביה"ד).
4. ב"כ הנתבעים טען שבכתב התביעה החדש נוספו סעיפים, המהווים הרחבת חזית, ואין לאשר הרחבת החזית בלא הסכמתו ובלא אישור בית הדין.

דיון

סמכות

5. סמכותו של בורר יונקת מהסכמת הצדדים על תוכן הסכסוך שהם מעבירים להכרעתו. במקרה דנן, הסכמתם באה לידי ביטוי פעמיים: בפעם הראשונה בהסכם שנחתם בשנת תש"ס, ובפעם השניה בהסכם הבוררות של בי"ד זה עליו חתמו הצדדים בתחילת ההליך. כפי שנראה, נוסח שני הסכמי הבוררות הוא רחב ומקיף.
6. בהסכם משנת תש"ס נאמר כי: "מוסכם כי כל ויכוח או שאלה או מחלוקת שיתגלעו, ח"ו, בין הצדדים לגבי כל האמור לעיל והן לגבי דברים שלא נכתבו בפירוש, יתבררו אצל הבורר..."

עמוד 1 מתוך 4

7. בהסכם הבוררות של ביי"ד זה נאמר כי: "בית הדין ידון ויפסוק בסכסוך שבין הצדדים ובכל הטענות והתביעות שיש לצדדים אחד כלפי השני כמפורט ו/או יפורט בכתבי בית הדין אשר יגישו הצדדים וכן בכל נושא אחר הקשור לנושא הבוררות אשר יועלה ע"י הצדדים במהלך הבוררות".

8. לאור העובדה שהסכמי הבוררות הם נרחבים ומקיפים, ובהסכם הבוררות של ביה"ד מפורש שביה"ד ידון גם בעניינים שיעלו במהלך הבוררות ולא רק באלו שעלו בכתבי הטענות, הרי שעל פניו הוסמכתי לדון גם בנושאים שלא עלו בכתב התביעה הראשון.

הרחבת חזית

9. כעת יש לדון האם תיקון כתב התביעה ע"י התובע מהווה הרחבת חזית, והאם הרחבה זו דורשת את הסכמתו של הצד שכנגד.

10. על פי ההלכה, אדם רשאי להחליף את טענותיו, ואפילו בין טענה עובדתית אחת לטענה עובדתית אחרת:

"מי שטוען בבית דין טענה אחת ונתחייב בה אינו יכול לטעון טענה אחרת שסותרת הראשונה... אבל אם בא לתקן טענה ראשונה ולומר כך נתכוונתי ויש במשמעותה לשון שסובל זה התיקון שומעין לו... במה דברים אמורים שאינו טוען וחוזר וטוען לסתור טענתו הראשונה כשנתחייב בדין בטענה ראשונה, אבל אם יכול לזכות בדין גם בטענה הראשונה - יכול לחזור ולטעון ולזכות בטענה האחרת ואע"פ שלא נתן אמתלאה לטענה הראשונה, ואע"פ שיצא מבית דין וחזר יש לו לחזור ולטעון ולהפך כל הטענות שירצה מפטור לפטור עד שיבואו עדים..." (שו"ע חו"מ סי' פ סעי' א).

11. מקור הדין הנ"ל הוא מהגמ' (בי"ב לא ע"א), שם מבואר שחוזר בו מטענה עובדתית אחת לאחרת, שטען תחילה ש"שדה זו היתה של אבותי", ולאחר מכן חזר בו ואמר ש"לא היתה של אבותי אלא שקניתי אותה והייתי סומך עליה כאילו היתה של אבותי".

12. הדין הנ"ל נוהג רק כאשר שטח את טענותיו בעל פה. אולם לאחר שהוגשו כתבי טענות, או לאחר שנטענו טענות בעל פה ונרשמו בפרוטוקול - אין אפשרות להחליף את הטענות העובדתיות:

"יש אומרים שלאחר שכתב טענתו בשטר אינו יכול לחזור ולטעון ואפילו בנותן אמתלאה ואפילו לא הוכחש. הגה: וי"א דהב"ד יכתבו הטענות כדי שלא יוכל לחזור ולטעון" (שו"ע ורמ"א סי' פ סעי' ב).

13. הסיבה להבדל בין טענות שבעל פה (מהן אפשר לחזור מטענת פטור אחת לטענת פטור אחרת), לבין טענות שבכתב (שבהן אי אפשר לחזור מטענה לטענה) הוא שבראשונות אדם אינו מדייק בלשונו, ובאחרונות אדם מדקדק בלשונו (רשב"א ונמוק"י, דבריהם הובאו בב"י סי' פ).

14. לאמור, על פי ההלכה הדגש מושם על כך שאדם לא יחליף טענות עובדתיות, כאשר ההחלפה בין הטענות מעוררת את החשש שהטענה החדשה אינה אמת, אך לא מצאנו בהלכה הגבלה על

עמוד 2 מתוך 4

תוספת **טענות משפטיות** חדשות, או **טענות עובדתיות המצטרפות** לטענות העובדתיות הקודמות.

15. בית הדין ארץ חמדה גזית דן לפי דין תורה, הן מבחינת הדין המהותי והן מבחינת סדרי הדין, ועל דעת כן הצדדים באו לפניו. גם בהסכם המקורי בין הצדדים משנת תש"ס הוסכם (סעיף 17 בהסכם) כי הם יפנו לרב אשר ידון בעניינם, ואותו רב לא יהיה מוגבל בדין המהותי (=הישראלי) או בכללי הדיון (=הישראליים). **גישת ההלכה עליה עמדנו לעיל תיושם גם במקרה דנן.**

16. למעלה מן הצורך, נסקור בקצרה את מקורו ומגמותיו של הכלל האוסר הרחבת או שינוי חזית במשפט הישראלי. כלל זה מופיע בסדר הדין האזרחי, תקנות 91 ו-92, שם נקבע כי הרחבת חזית מעבר לנטען בכתבי הטענות דורשת אישורו של ביהמ"ש או הסכמה מפורשת או מכללא של הצד שכנגד.

17. . ההגיון העומד מאחורי הכלל מוסבר בנימוקים דיוניים ומהותיים:

א. במישור הדיוני, היצמדות לשאלות שהוגדרו מראש מאפשרת ניהול דיון ממוקד ויעיל.
ב. במישור המהותי, מתן הגנה לבעל הדין מפני עיוות דין, משום שמתאפשר לו להיערך להתמודדות עם הסוגיות העולות בכתבי הטענות מבחינה עובדתית ומשפטית. וכן, בהעדר הכלל בדבר שינוי חזית, יתגוננו צדדים מפני טענה שכלל לא הועלתה כנגדם, ובכך "ילמדו" את הצד שכנגד טענות חדשות שכלל לא העלה על דעתו.

(ראה ע"מ 9317/05 **משאבות השלום בע"מ נ. הועדה המקומית לתכנון ולבניה "יזרעאלים"** [26.10.2010]; ע"א 8871/07 **יודפת מושב עובדים להתיישבות חקלאית בע"מ נ. נהוגות בע"מ** [12.07.2011]; ע"א 8305/06 **הקודחים שבת בע"מ נ. מדינת ישראל-אגף המכס ומע"מ אשדוד** [05.07.2011])

18. כאמור, אף שסדר הדין הנוהג בבית הדין הוא סדר הדין על פי ההלכה, מכל מקום תילקחנה מגמותיו של סדר הדין האזרחי בחשבון, הן לעניין פסיקת הוצאות (משום שהעלאת טענות חדשות בשלב מאוחר של הדיון מזיקה במישור הדיוני) והן לעניין חשש מדין מרומה (ככל שהרחבת החזית עלולה להזיק במישור המהותי).

19. במקרה דנן, גם אילו הייתי נדרש לפסוק לפי סדר הדין האזרחי, הייתי מתיר לתובע לתקן את כתב התביעה כפי שעשה. אין כל ספק שהתובע הגיש את כתב התביעה המתוקן מבעוד מועד (מס' חודשים לפני שהתקיים דיון), ולא ניסה לזכות ביתרון דיוני כזה או אחר. מה עוד שתיקון כתב התביעה בשלב כה מוקדם אינו מסב כפילויות מיותרות או פוגע במיקוד הדיון.

20. גם מבחינת תוכן התיקונים, ההבדלים בין כתבי התביעה אינם דרמטיים: השוואה בין שני כתבי הטענות שהגיש התובע מגלה כי מלבד שינוי לשון וסגנון, חלו רק שינויים מועטים בתוכן כתב התביעה, ושינויים אלו אינם סוטים או מרחיבים במידה ניכרת את הקו בו נקט התובע בכתב התביעה הראשון. השינויים הם כדלהלן (המספור לפי כתב התביעה החדש) -

עמוד 3 מתוך 4

- א. סעיף ו - הרחבה של התיאור מכתב התביעה הישן, בקשר לרישום הבית המשותף ע"י עו"ד פ', כולל תוספת טענות שלא הוזכרו קודם לכן.
- ב. סעיף ח - נטענה טענה שלא הוזכרה בכתב התביעה הראשון, לפיה במהלך הזמן ומכח ההסכם בין הצדדים נעשו העברות לצדדים שלישיים, והנתבעים מסכלים את סיומי העסקאות. התובע חושש שמקבלי העסקאות יתבעו אותו. בהתאם, בסעיפים ט ו- יא מבקש התובע סעד חדש, כי ביה"ד יתן הוראות להשלמת העסקאות הללו ורישומן.
- ג. סעיף יב - התובע מציין סעד נוסף (לא הופיע בכתב התביעה הישן), שתביעות בגין נזקים יוגשו בנפרד לאחר הביצוע כשיוודע מכלול הנזק.
21. מסופקני אם טענות אלו "מפתיעות" את הנתבעים או ב"כ. בכל מקרה, הנתבעים יקבלו את יומם ויזכו להשיב לטענות הללו בדיון הקרוב או אחר כך.
22. לצורך פירוט הטענות שבסעיף ח והסעדים המתבקשים בסעיף יא יוקדש חלק מתחילת הדיון הקרוב.
23. בשלב זה של הישיבה התובע ידרש להגיש רשימה מלאה של תביעותיו בקצרה.
24. לגבי הנזקים המוזכרים בסעיף יב - בשלב זה הנזקים הללו לא פורטו, ודומני שגם אין צורך להזכיר אותם בשלב זה, כל עוד לא נתקבלה הכרעה בשאלות המרכזיות על מהות וביצוע העסקה שבמוקד הסכסוך. **המועד הנכון להעלות תביעות מסוג זה - על ידי התובע או כתביעה נגדית ע"י הנתבעים - יהיה רק לאחר מתן פסק דין חלקי בשאלות המרכזיות.**

החלטה

1. כתב התביעה החדש שהגיש התובע ישמש ככתב התביעה, הטענה להרחבת חזית אסורה נדחית.
2. התובע יפרט את הנושאים המוזכרים בסעיפים ח, ט ו- יא בראשית הדיון הקרוב.
3. לנתבעים תינתן הזדמנות להשיב לטענות הללו בכתב או בעל פה בדיון הקרוב או אחר כך. בכל מקרה, בישיבה הקרובה ידרשו הנתבעים להציג את עמדתם ביחס למחלוקות האחרות, במענה לטענות התובע שעלו בדיון האחרון.
4. לאחר מתן פס"ד חלקי שיכריע בשאלת מהות העסקה ואופן ביצועה, יוכלו הצדדים להעלות טענות נזקיות, כמו אלו המצוינות בסעיף יב בכתב התביעה החדש.

ההחלטה ניתנה היום כ"ה בחשוון תשע"ח 14 בנוב' 2017

הרב יוסף גרשון כרמל, אב"ד